

CYNGOR SIR PENFRO

GWEITHREDU SAFONAU'R GYMRAEG

Paratowyd o dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011 (1) a Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015 a ddaeth i rym ar 31 Mawrth 2015.

Mae Cyngor Sir Penfro wedi mabwysiadu'r egwyddor y bydd yn hybu neu hwyluso defnyddio'r Gymraeg wrth gynnal busnes cyhoeddus a gweinyddu cyfiawnder yng Nghymru, ac yn gweithio i sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Mae'n ofynnol i Gyngor Sir Penfro, yn unol â Safonau'r Gymraeg, gyhoeddi dogfen sy'n esbonio sut y mae'n bwriadu cydymffurfio â'r safonau y mae dyletswydd arno i gydymffurfio â nhw mewn perthynas â darparu gwasanaethau/llunio polisi/safonau gweithredol. (Atodlenni 1, 2, a 3)

Mae'r ddogfen hon yn amlinellu'r modd y mae'r Cyngor yn bwriadu cydymffurfio â'r safonau hynny.

CYFLWYNIAD

Mae Cyngor Sir Penfro yn Awdurdod Lleol unedol sy'n gwasanaethu poblogaeth o ryw 123,000. O'r rhain, mae 22,000 (18%) o dan 16 oed, ac mae 27,900 (23%) yn 65 oed neu'n hŷn. Mae rhyw 70% o'r boblogaeth 16-64 oed mewn cyflogaeth - mae bron i chwarter y bobl a gyflogir yn Sir Benfro yn hunangyflogedig.

Yng nghyfrifiad y Gymraeg a gynhaliwyd ar 27 Mawrth 2011, o gyfanswm poblogaeth o 118,392, gallai 19.2% o'r boblogaeth dros 3 oed siarad Cymraeg. Y ganran ar gyfer Cymru gyfan yw 19%. Roedd cyfrifiad 2001 mewn perthynas â Sir Benfro yn dal ffigur o 20.4% ar gyfer yr un grŵp oedran.

Yn ôl yr Arolwg o'r Gymraeg 2013-2015, o'r 22,800 o siaradwyr Cymraeg, adroddodd 9,600 (42%) eu bod yn siarad Cymraeg yn rhugl. Yn gyffredinol, adroddodd ryw 11,000 o bobl, 48% o siaradwyr Cymraeg, eu bod yn siarad Cymraeg yn ddyddiol, sef y 6^{ed} gyfran uchaf o ran ardaloedd Awdurdod Lleol Cymru.

Mae Cyngor Sir Penfro yn cynnwys 60 o Gynghorwyr y mae pob un ohonynt yn cynrychioli trigolion mewn ardaloedd gwahanol o Sir Benfro. Mae'n cyflogi rhyw 7,200 o staff.

Mae ystod eang y gwaith yn dod o dan bedwar Cyfarwyddiaeth:-

- Cyllid
- Datblygu
- Gwasanaethau Cymdeithasol a Hamdden
- Plant ac Ysgolion.

Yn ogystal, mae ystod eang o wasanaethau canolog yn cefnogi gwaith y Cyfarwyddiaethau.

Mae Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 (1) yn gwneud darpariaeth ar gyfer pennu safonau ymddygiad mewn perthynas â'r Gymraeg ("safonau"). Mae'r rhain yn disodli'r system Cynlluniau Iaith Gymraeg y darparwyd ar eu cyfer gan Ddeddf yr Iaith 1993 (c.38).

- Mae Atodlen 1 i'r Rheoliadau yn pennu safonau cyflenwi gwasanaethau (safonau 1 i 87) sy'n ymwneud â gweithgaredd darparu gwasanaethau, a bwriedir iddi hybu neu hwyluso defnyddio'r Gymraeg, neu weithio tuag at sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg, pan gyflawnir y gweithgaredd hwnnw.
- Mae Atodlen 2 i'r Rheoliadau yn pennu safonau llunio polisi (safonau 88 i 97) sy'n ymwneud â phenderfyniad polisi, a bwriedir iddi sicrhau, neu gyfrannu at sicrhau, bod y person sy'n gwneud y penderfyniad polisi yn ystyried yr effeithiau (cadarnhaol neu andwyol) ar gyfleoedd i bobl ddefnyddio'r

Gymraeg, neu beidio â thrin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg a gweithredu ar unrhyw effaith andwyol.

- Mae Atodlen 3 i'r Rheoliadau yn pennu safonau gweithredu (safonau 98 i 144) sy'n ymwneud â'r swyddogaethau, neu fusnes neu ymgymeriad arall a gyflawnir gan yr Awdurdod a'i fwriad yw hyrwyddo neu hwyluso defnyddio'r Gymraeg.
- Mae Atodlen 4 i'r Rheoliadau yn pennu safonau hybu (safonau 145 a 146) y bwriedir iddynt hybu neu hwyluso defnyddio'r Gymraeg yn ehangach.
- Mae Atodlen 5 i'r Rheoliadau yn pennu safonau cofnodion (safonau 147 i 154) sy'n ymwneud â chadw cofnodion yn cynnwys cwynion yn ymwneud â chydymffurfio â safonau penodedig eraill, neu gofnodion am gwynion eraill sy'n ymwneud â'r Gymraeg.
- Mae Atodlen 6 i'r Rheoliadau yn pennu safonau sy'n delio â materion atodol (safonau 155 i 176).

Atodlen 1

Darparu gwasanaethau – safonau 1 i 87

Mae cyfrifoldeb gan y Cyngor i ddarparu'r ystod lawn o wasanaethau llywodraeth leol ar gyfer trigolion, busnesau ac ymwelwyr.

Mae'r ffordd y caiff gwasanaeth ei ddarparu i'r cyhoedd yn amrywio yn ôl ei natur a'i faint. Mae prif Gyfarwyddiaethau'r Cyngor yn Neuadd y Sir, Hwlfordd. Mae'r Cyngor yn gweithredu Canolfannau Gwasanaethau Cwsmeriaid yn Hwlfordd, Aberdaugleddau, Neyland, a Doc Penfro lle gall y cyhoedd wneud taliadau a gwneud ymholiadau. Yn ogystal, caiff gwasanaethau eraill eu darparu o swyddfeydd ardal, canghennau, depos, canolfannau, cartrefi, sefydliadau a mannau gweithio eraill.

Nid yw'r holl wasanaethau'n cael eu darparu'n uniongyrchol gan Gyfarwyddiaeth/gwasanaethau corfforaethol y Cyngor. Caiff rhai eu darparu gan asiantaethau neu gan gyrff eraill dan gontract i'r Cyngor Sir. Yn unol â Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 1) 2015, "mae cyfeiriadau at unrhyw weithgaredd sy'n cael ei gyflawni gan gorff, neu at unrhyw wasanaeth sy'n cael ei ddarparu gan gorff, i'w darllen fel pe baent yn cynnwys cyfeiriad at y gweithgaredd hwnnw yn cael ei gyflawni ar ran y corff, neu at y gwasanaeth hwnnw yn cael ei ddarparu ar ran y corff, gan drydydd parti o dan drefniadau a wneir rhwng y trydydd parti a'r corff".

Fel Awdurdod Addysg Lleol, mae cyfrifoldeb gan y Cyngor i ddarparu ysgolion a sicrhau bod nifer ddigonol o leoedd ysgol, a thrwy reoleiddio'r cwricwlwm a chymeriad yr ysgol, am gyfeiriad strategol y Gymraeg ac addysg cyfrwng Cymraeg. Mae'r Cyngor yn darparu gwasanaethau cymorth i ysgolion drwy Gytundebau Lefel Gwasanaeth.

Mae'r Cyngor, wrth ddarparu ei wasanaethau, yn ymrwymo i hybu neu hwyluso defnyddio'r Gymraeg, a sicrhau nad yw'r Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Mae canllawiau a pholisiau yn helpu cyflogeion i ddeall eu rôl wrth gyflawni hyn, drwy:

- Benu'r safon gyfathrebu a ddisgwylir;
- Amlinellu pa wasanaethau cymorth ac adnoddau sydd ar gael.

A. Mae'r **Safonau, Gwasanaethau ac Adnoddau Cyfathrebu, canllaw i gyflogeion** i adlewyrchu rheoliadau a deddfwriaeth newydd sy'n arwain at newidiadau sylweddol i'r ffordd y mae'n gweithio, gan gynnwys Rheoliadau Safonau'r Gymraeg, sy'n cael effaith a'r modd y mae'r Cyngor a chyflogeion unigol yn cyfathrebu â chwsmeriaid, partneriaid a chontractwyr o ddydd i ddydd.

Mae'r ddogfen hon yn ganolog i sylfaen wybodaeth cyflogeion y Cyngor ac mae'n darparu arweiniad ar bob agwedd ar gyfathrebu, gan gynnwys :-

- deunyddiau cyfathrebu
- dylunio unrhyw ddeunyddiau
- cyfathrebu dros y ffôn
- ymweliadau personol gan y cyhoedd
- trefnu a chynnal cyfarfodydd
- gwasanaethau cyfieithu
- gwefannau, gwasanaethau ar-lein a'r cyfryngau cymdeithasol
- hysbysebu a chyhoeddusrwydd
- datganiadau i'r wasg
- arwyddion ffyrdd a hysbysiadau swyddogol
- Deunyddiau cyfathrebu.

Bydd y targedau amser ar gyfer gohebu yr un fath wrth ymateb i lythyrau Cymraeg â'r targedau amser wrth ymateb i lythyrau Saesneg. Mae'r neges ganlynol wedi'i hymgorffori mewn templedi penawdau llythyr electronig corfforaethol ac awto-lofnodion e-bost.

“Rydym yn croesawu gohebiaeth yn Gymraeg a Saesneg a byddwn yn ymateb cyn pen 15 diwrnod gwaith fan bellaf. Byddwn yn ymateb yn yr un iaith â'r ohebiaeth a dderbyniwyd (oni bai eich bod yn gofyn i ni wneud yn wahanol)”.

Mae testun safonol wedi'i ddarparu i gyflogeion i'w gynnwys mewn llofnodion e-bost er mwyn eu galluogi i ddynodi p'un a ydynt yn siarad Cymraeg yn rhugl neu'n dysgu Cymraeg.

“Os ydych chi'n siaradwr Cymraeg neu'n dysgu Cymraeg, rhaid i chi hefyd gynnwys y wybodaeth hon ar waelod eich negeseuon e-bost. Dyma'r testun y dylech ei ddefnyddio i ddynodi hyn:

- I speak Welsh fluently / Rwy'n siarad Cymraeg yn rhugl
- I am a Welsh learner / Rwy'n dysgu Cymraeg”

Yn ogystal, caiff geiriad ei ddarparu i gyflogeion ei ddefnyddio os ydynt i ffwrdd o'u desgiau am fwy na chyfnod amser byr ar gyfer derbynyddion mewnol ac allanol.

“Rhaid i chi ddefnyddio'r neges ddwyieithog safonol Allan o'r Swyddfa hon (gan lenwi'r bylchau yn briodol):-

▪ 23/1/17 bore/prynhawn

Diolch am eich neges. Byddaf allan o'r swyddfa tan y dyddiad /amser uchod. Gwnaf ateb eich ymholiad ar ôl imi ddychwelyd i'r gwaith. Os ydych angen cysylltu ar frys, gallwch ffonio fy nghydweithiwr xxxx ar xxxx..

▪23/1/17 am/pm

Thank you for your message. I will be out of the office until the above date/time. I will deal with your enquiry upon my return. If your message is urgent please phone my colleague xxxx on xxxx.“

Bydd dogfennau sy'n cael eu cyhoeddi neu y trefnir eu bod ar gael i'r cyhoedd yn cael eu cyhoeddi'n ddwyieithog yn gyffredinol. Mae'r dogfennau hyn:-

- Yn darparu gwybodaeth am wasanaethau'r Cyngor;
- Yn esbonio ac yn rhoi arweiniad ar bolisiâu; mentrau, datblygiadau a gwasanaethau newydd y Cyngor;
- Yn gofyn am farnau'r cyhoedd drwy ymarferiad ymgynghori;
- Yn rhoi gwybodaeth benodol am agweddau ar wasanaethau a ddarperir ar gyfer y cyhoedd.

Mae'r Cyngor yn darparu cyfleuster lle defnyddir gwasanaeth cyfieithu mewn perthynas â gwaith ysgrifenedig a chyfieithu ar y pryd mewn cyfarfodydd. Darperir cyfarwyddyd llawn i gyflogeion ynglŷn â sut gellir defnyddio'r Gwasanaeth Cyfieithu ac ar y dull o ofyn am y gwasanaeth.

- *Dylunio deunyddiau*

Mae holl ddyluniadau logo'r Cyngor yn rhoi'r un amlygrwydd i'r Gymraeg a'r Saesneg, heb drin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Bydd hunaniaeth gorfforaethol ddwyieithog y Cyngor yn cael ei defnyddio ar ei ddeunyddiau a'i nwyddau, gan gynnwys penawdau llythyrau.

- *Cyfathrebu dros y ffôn*

Mae'r Cyngor yn croesawu ymholiadau ffôn yn Gymraeg.

Darparwyd y cyfarwyddyd canlynol:

“Pan gaiff unrhyw rif ffôn ei gyhoeddi (ac eithrio rhifau llinell uniongyrchol unigolion) rhaid i chi ddatgan:

We welcome telephone calls in Welsh and English / Rydym yn croesawu galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg”

Bydd galwadau i'r prif rif ffôn yn cael eu hateb gan y ganolfan gyswllt gyda chyfarfodiad dwyieithog.

Pan fydd unigolyn yn cysylltu â'r Cyngor bydd yr aelod o staff yn delio â'r alwad yn Gymraeg, os mai dyna yw dymuniad yr unigolyn, hyd at y pwynt ei bod yn angenrheidiol trosglwyddo'r alwad i aelod o staff nad yw'n siarad Gymraeg sy'n gallu darparu gwasanaeth ar fater penodol, ac nad oes aelod o staff sy'n siarad Gymraeg

- Ymweliadau personol gan y cyhoedd

Mae prif dderbynfa'r Cyngor yn Neuadd y Sir yn darparu gwasanaeth dwyieithog.

Mae'r Cyngor yn pwysleisio pwysigrwydd y brif dderbynfa o ran annog defnyddio dewis o iaith, sy'n cynnwys:-

- Arddangos arwydd sy'n dweud bod croeso i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn y dderbynfa.
- Rhoi llinyn gwddf i bob aelod o staff sy'n gallu darparu gwasanaeth Gymraeg yn y dderbynfa i ddynodi hyn.

- Trefnu a chynnal cyfarfodydd.

Mae'r Cyngor yn trefnu cyfarfodydd cyhoeddus ar gyfer ymgynghori neu ar gyfer materion cyfreithiol neu faterion eraill.

Bydd staff y Cyngor sy'n trefnu cyfarfodydd yn gofyn i'r rhai sy'n bwriadu mynychu a ydynt yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod hwnnw. Bydd y gwahoddiad yn cadarnhau, os ydynt yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfodydd, y bydd y Cyngor yn darparu gwasanaeth cyfieithu.

Bydd ffrâm amser eglur yn cael ei ddarparu i'r sawl sydd am fynychu gadarnhau ei fod/bod yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfod.

Darparwyd y cyfarwyddyd canlynol:-

“Dyma'r testun y mae'n rhaid i chi ei ddefnyddio ar wahoddiadau/deunydd cyhoeddusrwydd ar gyfer cyfarfodydd cyhoeddus a digwyddiadau:

- You are welcome to use the Welsh-language. If you would like to do so, you will need to inform us a minimum of five working days in advance of the meeting.
- Mae croeso i chi ddefnyddio'r iaith Gymraeg. Os hoffech wneud hynny, bydd angen i chi roi gwybod i ni o leiaf bum niwrnod gwaith cyn y cyfarfod.”

Bydd trefnwyr y cyfarfod yn sicrhau bod gwasanaeth cyfieithu ar y pryd wedi'i drefnu mewn cyfarfod lle gofynnwyd am gael defnyddio'r Gymraeg.

Mae'r Cyngor yn darparu cyfleuster lle mae gwasanaeth cyfieithu ar gael mewn perthynas â gwaith cyfieithu ysgrifenedig a chyfieithu ar y pryd mewn cyfarfodydd. Darperir cyfarwyddyd llawn i gyflogeion ynglŷn â sut gellir defnyddio'r Gwasanaeth Cyfieithu ac ar y dull o ofyn am y gwasanaeth.

- [Gwefannau / gwasanaethau ar-lein/y cyfryngau cymdeithasol](#)

Caiff gwefannau'r Cyngor eu rheoli gan Dîm corfforaethol y We ac fe'u dyluniwyd i gefnogi cynnwys dwyieithog llawn.

Wrth gynnwys cyfeiriad prif wefan y Cyngor mewn unrhyw gyfathrebu neu ddeunydd marchnata, caiff cyflogeion gyfarwyddyd i ddefnyddio'r cyfeiriad Cymraeg a Saesneg:-

www.sir-benfro.gov.uk; www.pembrokeshire.gov.uk

Mae'r wefan A i Y yn darparu manylion am yr holl wasanaethau a ddarperir gan y Cyngor. Mae rhyngwynebau a dewislenni ar bob tudalen o wefan y Cyngor yn Gymraeg a Saesneg, gyda dolenni uniongyrchol o dudalennau Saesneg at dudalennau Cymraeg, ac fel arall.

Os bydd unigolyn yn cysylltu â'r Cyngor drwy'r cyfryngau cymdeithasol yn Gymraeg, fe wnawn i ateb yn Gymraeg. Ni fydd y Gymraeg yn cael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg.

- [Hysbysebu a Chyhoeddusrwydd](#)

Lle mae'r Cyngor yn rhoi cyhoeddusrwydd i'w wasanaethau a'i weithgareddau drwy arddangosfeydd; digwyddiadau; arddangosiadau a chyflwyniadau, bydd yn gwneud hynny'n ddwyieithog. Lle bydd eu hangen bydd y deunydd arddangos ac unrhyw ddeunydd cefnogol fel hysbysebion, posterï a llenyddiaeth gyhoeddus yn gwbl ddwyieithog.

- [Gwasanaethau cyfieithu](#)

Mae'r Cyngor yn darparu cyfleuster lle mae gwasanaeth cyfieithu ar gael mewn perthynas â gwaith cyfieithu ysgrifenedig a chyfieithu ar y pryd mewn cyfarfodydd/cyfweliadau/digwyddiadau ac arddangosfeydd. Darperir cyfarwyddyd llawn i gyflogeion ynglŷn â sut gellir defnyddio'r Gwasanaeth Cyfieithu ac ar y dull o ofyn am y gwasanaeth.

- [Datganiadau i'r wasg](#)

Mae swyddfa wasg y Cyngor yn rhoi hysbysiadau rhagweithiol i'r wasg i'r cyfryngau yn rheolaidd. Pan fydd y Cyngor yn rhoi datganiad i'r wasg bydd yn rhoi datganiad yn Gymraeg ac yn Saesneg a bydd yn cyhoeddi'r ddwy fersiwn ar yr un pryd.

Pe bai argyfwng yn digwydd bydd y Cyngor yn ystyried y gofyniad i gyhoeddi'r fersiwn Gymraeg a Saesneg ar yr un pryd.

- Arwyddion ffyrdd a hysbysiadau swyddogol

Mae Safonau'r Gymraeg yn mynnu bod y testun Cymraeg yn cael ei osod lle caiff ei ddarllen gyntaf mewn perthynas ag arwyddion ffyrdd a hysbysiadau swyddogol - arwyddion newydd, arwyddion adnewyddedig ac arwyddion dros dro .

Bydd arwyddion stryd ac enwau lleoedd dwyieithog yn cael eu darparu lle mae cyfieithiad Cymraeg neu Saesneg yn cael eu defnyddio'n rheolaidd.

B. Mae'r **Arweiniad ar gyfer Rheolwyr ac Uwch Swyddogion** yn rhoi cymorth ar agweddau darparu gwasanaethau penodol ar Safonau'r Gymraeg fel:

- Cyrsiau addysg yn agored i'r cyhoedd
- Gweinyddu Grantiau
- Caffael

Cyrsiau addysg yn agored i'r cyhoedd.

Mae'r Cyngor yn cynnig cyrsiau addysg a ddarperir er mwyn addysgu neu wella sgiliau aelodau'r cyhoedd.

“Er mwyn rhedeg cwrs mae angen isafswm o bobl i gymryd rhan. Ein nod yw darparu cyrsiau dwyieithog ble mae'n ymarferol bosibl. Pan fyddwch yn gofyn am gymryd rhan mewn cwrs, byddwn yn gofyn i chi os hoffech chi gymryd rhan yn Gymraeg yn unig. Byddwn yn darparu cyrsiau mewn Cymraeg yn unig pan fydd y niferoedd wedi cyrraedd yr isafswm sydd ei angen i redeg cwrs.”

- Gweinyddu Grantiau

Bydd unrhyw ddogfennau a gyhoeddir sy'n ymwneud â chais am grant yn cael eu cyhoeddi yn Gymraeg a Saesneg ac ni fyddant yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Bydd y targedau amser ar gyfer cyflwyno ac ystyried cais am grant i'r Cyngor yr un fath wrth dderbyn cyflwyniadau Cymraeg ac wrth dderbyn cyflwyniadau Saesneg. Mae'r dyddiadau cau ar gyfer ceisiadau a'r raddfa amser ar gyfer hysbysu ymgeiswyr yr un fath ar gyfer cyflwyniadau Cymraeg a Saesneg.

Efallai y bydd y Cyngor yn cyfweld ag yr ymgeisydd mewn perthynas â cheisiadau am grantiau. Bydd staff y Cyngor sy'n trefnu'r cyfweiliad yn gofyn i'r ymgeisydd (ymgeiswyr) a ydynt yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfweiliad hwnnw. Bydd y gwahoddiad yn cadarnhau, os ydynt yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfarfodydd, y bydd y Cyngor yn darparu gwasanaeth cyfieithu. Bydd trefnwyr y cyfweiliad yn sicrhau bod gwasanaeth cyfieithu ar y pryd wedi'i drefnu mewn cyfarfod lle gofynnwyd am gael defnyddio'r Gymraeg.

Bydd ffrâm amser eglur yn cael ei ddarparu i'r sawl sydd am fynychu gadarnhau ei fod/bod yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfweiliad.

- Caffael

Mae arweiniad gan y Cyngor drwy nodyn gweithdrefn caffael 02/2016 ar gyfer swyddogion sy'n ymwneud â gweithio mewn partneriaeth, yn amlinellu cyfrifoldebau'r Cyngor yn unol â Safonau'r Gymraeg.

Bydd unrhyw wahoddiad i dendro am gontract yn datgan caniatad i dendrau gael eu cyflwyno yn Gymraeg, ac ni fydd tendr a gyflwynir yn Gymraeg yn cael ei drin yn llai ffafrifol na thendr a gyflwynir yn Saesneg.

Bydd y targedau amser ar gyfer cyflwyno ac ystyried tendr i'r Cyngor yr un fath wrth dderbyn cyflwyniadau Cymraeg ac wrth dderbyn cyflwyniadau Saesneg. Mae'r dyddiadau cau ar gyfer cael tendrau a'r raddfa amser ar gyfer hysbysu tendrwy'r yr un fath ar gyfer cyflwyniadau Cymraeg a Saesneg.

Efallai y bydd y Cyngor yn cyfweid â'r tendrwr mewn perthynas â'r asesiad. Bydd staff y Cyngor sy'n trefnu'r cyfweid yn gofyn i'r tendrwr a ydy yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfweid hwnnw. Bydd y gwahoddiad yn cadarnhau, os ydy yn dymuno defnyddio'r Gymraeg yn y cyfweid, y bydd y Cyngor yn darparu gwasanaeth cyfieithu. Bydd trefnwyr y cyfweid yn sicrhau bod gwasanaeth cyfieithu ar y pryd wedi'i drefnu mewn cyfweid lle gofynnwyd am gael defnyddio'r Gymraeg.

C. Mae tudalen bwrpasol wedi'i chyflwyno ar hafan gwefan fewnol y Cyngor o'r enw **Cyfathrebu a'r Gymraeg**. Mae Safon 125 o'r Safonau'r Gymraeg yn disgwyl i'r Cyngor neilltuo a chynnal tudalen ar ei mewnwyd sy'n darparu gwasanaethau a duenydd cymorth i hybu'r Gymraeg ac i gynorthwyo ei staff i ddefnyddio'r Gymraeg. Caiff hon ei diweddarau'n gyson i ddarparu gwybodaeth ddiweddar am ofynion y Gymraeg. Mae'n cynnwys:-

- Safonau'r Gymraeg.
- Safonau, gwasanaethau ac adnoddau cyfathrebu, canllaw i gyflogeion.
- Templedi penawdau llythyr electronig corfforaethol ar gyfer pob Cyfarwyddiaeth ac Uned Ganolog.
- Polisi Defnydd mewnol o'r Gymraeg
- Polisi Dyfarnu Grantiau (Iaith Gymraeg) – Haf 2016
- Siartr Cwsmeriaid y Cyngor.

Atodlen 2

Safonau llunio polisi - 88 i 97

Wrth ffurfio polisi newydd (neu wrth adolygu / ddiwygio polisi presennol), mae gan y Cyngor gyfrifoldeb i ystyried yr effeithiau a fydd gan y penderfyniad polisi hynny ar gyfleoedd i bobl i ddefnyddio'r Iaith Gymraeg.

Mae canllawiau a pholisiau y Cyngor yn helpu cyflogeion i ddeall eu rôl wrth gyflawni hyn, drwy:

- Benu'r safonau llunio polisi a ddisgwylir;
- Amlinellu pa wasanaethau cymorth ac adnoddau sydd ar gael.

Mae'r ddogfen **Arweiniad Atodol ar gyfer Rheolwyr ac Uwch Swyddogion** yn rhoi arweiniad i swyddogion sy'n gyfrifol am:-

- datblygu polisïau, ymgynhori ac ymchwil
- darparu cyllid grant
- caffael (creu cytundebau a chomisiyni)
- caffael (Cymael gorfodol ar yr Iaith Gymraeg)
- Llunio polisi,ymgynhori ac ymchwil

Pan fydd y Cyngor yn ystyried polisi newydd neu'n adolygu neu'n diwygio polisi presennol, bydd - yn unol â safonau 88 i 97:-

Yn ystyried p'un a yw penderfyniad polisi yn effeithio'n gadarnhaol neu'n andwyol ar gyfleoedd i unigolion ddefnyddio'r Gymraeg ac ar drin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Os effeithir yn andwyol, bydd yn ystyried a ellir diwygio'r polisi i gael effaith gadarnhaol neu effaith lai andwyol.

Yn ymgynghori i gael barn ar b'un a yw'r penderfyniad polisi yn effeithio'n gadarnhaol neu'n andwyol ar gyfleoedd i unigolion ddefnyddio'r Gymraeg ac ar drin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Os effeithir yn andwyol, bydd yn ystyried a ellir diwygio'r polisi i gael effaith gadarnhaol neu effaith lai andwyol.

Yn ymgymryd â gwaith ymchwil ar b'un a yw'r penderfyniad polisi yn effeithio'n gadarnhaol neu'n andwyol ar gyfleoedd i unigolion ddefnyddio'r Gymraeg ac ar drin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg. Os effeithir yn

andwyol, bydd yn sicrhau bod yr ymchwil yn ystyried a ellir diwygio'r polisi i gael effaith gadarnhaol neu effaith lai andwyol.

Mae'r offeryn asesu effaith integredig corfforaethol presennol wedi'i ddiwygio i ystyried gofynion Safonau'r Gymraeg. Darperir swyddog cyswllt enwebedig yn yr arweiniad atodol a chynghorir rheolwyr i ofyn am gymorth wrth ragweld effaith strategaethau a pholisïau arfaethedig ar faterion cydraddoldeb ac amrywiaeth, datblygu cynaliadwy, y Gymraeg a lles. Mae set o gwestiynau safonol wedi'i llunio i gynorthwyo â chasglu data ar effeithiau posibl ar y Gymraeg, a defnyddir y data hwnnw a gasglwyd i lywio'r offeryn asesu integredig.

- Darparu cyllid grant

Bydd unrhyw ddogfennau a gyhoeddir sy'n ymwneud â chais am grant yn cael eu cyhoeddi yn Gymraeg a Saesneg ac ni fyddant yn trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg.

Mae'r polisi Dyfarnu Grantiau – Iaith Gymraeg wedi'i ddatblygu sy'n cynnig ei bod yn orfodol i bawb sy'n gofyn am gymorth grant gan y Cyngor lenwi ffurflen gais. Bydd y polisi yn rhoi arweiniad clir ar unrhyw ddarpariaeth grant sydd wedi'i hepgor o Safonau'r Gymraeg a bydd yn sicrhau:-

- Bod y Cyngor yn rhoi ystyriaeth i unrhyw effaith ar y Gymraeg pan fyddwn yn dyfarnu grantiau;
- Y gwneir defnydd priodol o'r iaith mewn unrhyw weithgarwch y darparwr gyllid grant ar ei gyfer.

- Caffael - creu cytundebau a chomisiynu

Mae gan y Cyngor gyfarwyddyd ar gyfer swyddogion sydd yn gweithio gyda phartneriaid sy'n amlinellu cyfrifoldebau'r Cyngor yn unol â Safonau'r Iaith Gymraeg.

Mae nodyn gweithdrefn Caffael 02/2016 yn cynghori staff y dylai'r swyddog cyswllt caffael a benodwyd, wrth baratoi gwahoddiad i dendr, gyfeirio at yr angen i gwblhau rhestr wirio'r Cyngor. Mae cynnwys y rhestr wirio'n cadarnhau'r angen i beidio â thrin yr Iaith Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg o ran gohebiaeth / cyfweiliadau a chyfarfodydd.

- Caffael (Cymael gorfodol ar yr Iaith Gymraeg)

Bydd Cymal Iaith Gymraeg yn cael ei gynnwys ym mhob dogfen Gwahoddiad i Dendro. Mae'r cymal yn pwysleisio bydd y cyflenwr yn cydymffurfio bob amser gyda Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 a'r safonau a osodwyd yn hysbysiad cydymffurfio'r Cwsmer fel petai'n gwsmer i'r graddau bod yr un yn ymwneud â'r ddarpariaeth Gwasanaethau/Nwyddau. Bydd y cyflenwr yn dehongli'r safonau fel petaen nhw mewn grym ar ddyddiad y contract.

Atodlen 3

Safonau gweithredol – yn ymwneud â defnyddio'r Gymraeg o fewn y Cyngor

Safonau 98 i 144

Mae safonau gweithredol yn ymwneud â defnyddio'r Gymraeg o fewn y Cyngor.

Mae canllawiau a pholisïau y Cyngor yn helpu cyflogeion i ddeall eu rôl wrth gyflawni hyn, drwy:

- Gosod ei ymrwymiad i ddefnyddio'r Gymraeg yn ei weinyddiaeth fewnol.
- Amlinellu pa wasanaethau cymorth ac adnoddau sydd ar gael.

A. Mae cyflwyno polisi **Defnydd Mewnol o'r Gymraeg** yn rhoi canllawiau ar arfer da ar ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle a dealltwriaeth o'r ddyletswydd i weithredu yn unol â Safonau'r Gymraeg. Mae'r polisi'n egluro ymrwymiad y Cyngor i'r defnydd o'r Gymraeg yn ei weinyddiaeth fewnol.

B. Mae tudalen bwrpasol wedi'i chyflwyno ar hafan gwefan fewnol o'r enw **Cyfathrebu a'r Gymraeg**. (Mae Safon 125 o'r Safonau'r Gymraeg yn disgwyl i'r Cyngor neilltuo a chynnal tudalen ar ei mewnwyd sy'n darparu gwasanaethau a duenydd cymorth i hybu'r Gymraeg ac i gynorthwyo ei staff i ddefnyddio'r Gymraeg). Fe'i defnyddir ar gyfer materion cyfredol/testunol ac mae'n darparu:-

- Safonau, gwasanaethau ac adnoddau cyfathrebu, canllaw i gyflogeion.
- Safonau'r Gymraeg.
- Templed penawdau llythyr corfforaethol ar gyfer pob Cyfarwyddiaeth ac Uned Ganolog.
- Manylion cyrsiau Cymraeg sydd wedi'u cynllunio ar gyfer pob lefel, a sut i wneud cais.

Siartr Cwsmeriaid y Cyngor.

Y llyfryn Croeso i Gyflogeion sy'n cynnwys cyfeiriad at y cwrs e-ddysgu Ymwybyddiaeth o'r Gymraeg.

C. Polisiâu a gweithdrefnau, mewnol ac allanol, yn cynnwys y defnydd a wneir yn fewnol o bolisi'r Gymraeg; gwaith papur perfformiad a gwerthuso; polisiâu cwynion a ddisgyblu.

D. Mae'r ddogfen **Arweiniad Atodol ar gyfer Rheolwyr ac Uwch Swyddogion** yn rhoi cymorth ar agweddau penodol ar Safonau'r Gymraeg, a fydd yn egluro goblygiadau'r safonau ar:-

- recriwtio a phenodiadau
  - cynllunio a hyfforddi'r gweithlu
  - arferion cyflogaeth
- Recriwtio a phenodiadau

Bydd gallu ieithyddol yn cael ei ystyried yn sgil perthnasol wrth benodi staff o dan y polisi recriwtio.

Cynghorwyd staff sydd â chyfrifoldeb am recriwtio a dethol cyflogeion fod yna ofyniad i asesu sgiliau Cymraeg mewn perthynas â phob swydd wag fel a ganlyn:-

- Sgiliau Cymraeg yn hanfodol; neu
- Angen dysgu sgiliau Cymraeg pan benodir i'r swydd; neu
- Sgiliau Cymraeg yn ddymunol; neu
- Nid oes angen sgiliau Cymraeg.

Mae ffurflen gais cyflogeion wedi'i diwygio'n unol â hynny.

Cynghorwyd staff sydd â chyfrifoldeb am recriwtio a dethol cyflogeion fod ymgeiswyr:-

- Yn gallu cyflwyno cais yn Gymraeg neu yn Saesneg; ac
- Yn cael gwybod y gallant ofyn am i'r broses gyfweld gael ei chynnal trwy gyfrwng y Gymraeg neu'r Saesneg.

Gwneir trefniant i ddarparu gwasanaeth cyfieithu ar y pryd mewn cyfweiliad lle gofynnwyd am ddefnyddio'r Gymraeg.

Bydd y Cyngor:-

- Wrth gynnig swydd newydd i unigolyn, yn gofyn iddo / iddi p'un a yw'n dymuno derbyn y contract cyflogaeth yn Gymraeg ac, os ydyw, yn darparu hwn yn Gymraeg
- Yn gofyn i bob cyflogai p'un a yw'n dymuno derbyn unrhyw ohebiaeth bapur sy'n ymwneud â'i gyflogaeth / chyflogaeth, ac y cyfeirir hi atynt yn bersonol, yn Gymraeg ac, os ydyw, darparu hon yn Gymraeg

- Cynllunio a Hyfforddi'r gweithlu

Mae'r Cyngor wedi ymrwymo i gynnal dadansoddiad llawn o anghenion hyfforddi Sgiliau Cymraeg ei staff ac i gynnal rhaglen hyfforddi ddwys mewn Cymraeg.

Rhoddir blaenoriaeth hyfforddi i gyflogeion yn y gwasanaethau hynny lle ceir cyswllt rheolaidd â'r cyhoedd sy'n siarad Cymraeg, fel ardaloedd gwasanaeth y dderbynfa.

Fel rhan o'i strategaeth hyfforddi, mae gan y Cyngor raglen hyfforddi Cymraeg gynhwysfawr ar gyfer staff ar bob lefel, er mwyn caffael ac i wella sgiliau Cymraeg.

Mae hafan gwefan fewnol y Cyngor yn rhoi gwybodaeth am y cyrsiau Cymraeg sydd ar gael a sut i wneud cais.

Mae system Arfarnu Perfformiad sefydledig ar waith gan y Cyngor – ac un o'i dibenion yw dadansoddi anghenion hyfforddi generig (yn cynnwys sgiliau Cymraeg). Mae'r Cyngor yn annog ac yn cefnogi aelodau staff sy'n dymuno dysgu Cymraeg neu wella eu Cymraeg.

Mae gwaith papur arfarnu perfformiad ar gael ar y fewnrwyd trwy gyfrwng y Gymraeg, a rhoddir gwybod i staff fod hwn ar gael.

Caiff cyfleoedd i gyflogeion dderbyn hyfforddiant ymwybyddiaeth o'r Gymraeg eu hyrwyddo yn yr adran dysgu a datblygu ar fewnrwyd y Cyngor. Ymgorfforwyd hyn yn ein croeso corfforaethol i bob cyflogai newydd.

- Arferion Cyflogaeth.

Mae'r polisiau Disgyblu a Cwyno yn adlewyrchu'r hawl i dderbyn gohebiaeth/cyfweliad neu cyfarfod yn Gymraeg neu yn Saesneg.